

Zápis ze schůze ČNKA konané 6. 10. 2022 od 14.00 v Astronomické ústavu v Praze na Spořilově

Přítomni: J. Palouš (předseda), Z. Mikulášek (místopředseda, online), M. Švanda (tajemník), M. Bárta, J. Borovička, S. Ehlerová, J. Grygar, P. Hadrava, V. Karas, J. Kovář (online), O. Pejcha

Omluveni: D. Vokrouhlický, M. Prouza

Hosté: Jiří Kubát (na bod II)3

Program jednání:

- I. Zahájení, kontrola zápisu z minulé schůze;*
- II. Zpráva o české účasti v Astronomy & Astrophysics*
- III. Členové IAU. Výzva k nominacím. Převod starších juniorských členů na individuální.*
- IV. Zpráva o Valném shromáždění IAU 2022 (Busan)*
- V. Astronet*
- VI. Symposia a konference 2023/24: návrhy a spoluorganizování*
- VII. ESO*
- VIII. Různé*

I. Schůzi zahájil předseda ČNKA J. Palouš v 14.00 přivítáním přítomných. J. Palouš konstatoval, že je přítomna většina členů komitétu a ČNKA je tedy usnášeníschopný. Prvním bodem programu byla kontrola zápisu z minulé schůze. Zápis byl schválen bez připomínek. J. Palouš k minulému zápisu dodal informaci o přijatých členech IAU v souvislosti s předchozí nominací. Dále informoval o finální formě Usnesení o doktorandech, které bylo rozesláno institucím podílejícím se na vzdělávání doktorandů. K věci proběhla následně krátká debata ohledně současného stavu realizace reformy stipendií. O. Pejcha informoval, že zřejmě došlo ke zpoždění této reformy. Současně informoval, že usnesení o doktorandech již sám použil jako legální podklad pro stanovení mzdových prostředků v grantové žádosti. M. Švanda dodal, že po rozeslání usnesení nedostal na toto žádnou zpětnou vazbu.

Palouš informoval o dopisu od L. Honzíka (ČAS) o nutnosti vypracovat určité množství dokumentace (např. plán činnosti na příští rok). M. Bárta objasnil, že většina povinností se týká složek nebo sekcí ČAS, nikoli pracovních skupin. P. Hadrava poukazuje, že by bylo dobré připomenout jediný finanční požadavek ČNKA, což je uhrazení poplatku IAU. Vyřídí Palouš.

II. Referát o aktuálním dění ohledně časopisu Astronomy & Astrophysics přednesl host J. Kubát. Připomenul, že v Radě ředitelů je zastoupeno 27 zemí s hlasovacím právem a zástupce ESO jako pozorovatel. Během poslední schůze konané nezvykle v měsíci červenci v hybridní formě byly ustanoveny nové výkonné orgány. Vedení rady ředitelů převzal W. Duschl (Německo), místopředsedou je od loňského roku V. Charmandaris (Řecko), výkonný výbor pracuje ve složení B. Nordström (Dánsko), L. Kiss (Maďarsko), A. Kucinkas (Lotyšsko) a E. Villaver (Španělsko). J. Kubát podal krátkou zprávu o činnosti jednotlivých složek. Členský příspěvek ČR pro příští rok činí 3450 EUR, další částka je hrazena z předplatného. Jako člen-pozorovatel byla přijata Gruzie (členové-pozorovatelé 2 roky neplatí členské příspěvky). Od 4. 4. 2022 je A&A vydáván v režimu open access v modelu S2O, a to s platností na rok. Poté bude model znovu přehodnocen, zda bude časopis otevřen na další rok. Z hlediska nákladovosti je ČR je velmi efektivní, čistě finančně se členství vyplácí: při nákladu 100 euro na vydanou stránku je členský příspěvek ČR asi o polovinu menší, než by odpovídalo stránkovým nákladům. Faktor dopadu (impact factor) dosáhl vloni

hodnoty 6,24, což je největší hodnota z běžných oborových časopisů. Hodnota impaktového faktoru je zřejmě vyšší díky úspěšným speciálním svazkům (topical issues) věnovaným moderním přístrojům. A&A nadále otevřeně podporuje Ukrajinu v konfliktu s Ruskem. Ukrajině je odpuštěn členský příspěvek, autorům s ruskou afiliací nebudou odpouštěny publikační poplatky. Na titulní stránce se trvale nachází rezoluce odsuzující ruskou agresi na Ukrajině. Diskuse o úsporách doporučená ČNKA při minulé schůzi nebyla zařazena do programu schůze Rady ředitelů. Vloni bylo v A&A vydáno 44 článků připisovaných České republice, procento přijatých článků dosáhlo hodnoty 79 %. To je spíše vyšší hodnota, i když státy jako Německo nebo Francie přesahují acceptance rate 90 %.

III. J. Palouš připomněl podmínky nominací na nové členy IAU, včetně juniorské kategorie. M. Švanda promítl aktuální seznam juniorských členů a poukázal na adepty, kteří by měli zažádat o individuální členství, zejména s ohledem na dobu od udělení Ph.D. Tyto adepty Švanda osloví. J. Palouš rozešle výzvu k novým motivacím a vyzývá členy ČNKA, aby tuto výzvu šířili ve svém okolí.

IV. Zprávu o konání GA IAU podal J. Palouš. V rámci business meetingu bylo bodem přijetí Gruzie do IAU. O této iniciativě J. Palouš informoval členy ČNKA v předstihu emailem, žádný z členů ČNKA nevyjádřil nesouhlas, proto J. Palouš jménem ČR hlasoval pro přijetí Gruzie.

Další body:

IAU Office for Astronomy Outreach slaví 10 let, v té souvislosti otevřelo mezinárodní soutěž Name ExoWorlds 2022. Informaci doplňuje S. Ehlerová. Tentokrát je akce ve srovnání s předchozím během menší, oproti tomu má velmi striktní pravidla. Národní uzly do soutěže vstupují kromě propagace až v okamžiku výběru návrhů, jinak vše prochází centrálně přes IAU. Do 11. listopadu je možno podávat návrhy na název dvojice planeta/exoplaneta, které budou zřejmě pozorovány JWST. Příšlé žádosti IAU následně geograficky rozdělí a dostávají se k hodnocení národními uzly. Finální volba je opět provedena IAU, která pro 20 světů v soutěži vybere nejlepší návrhy. Oproti předchozím běhům projektu tentokrát návrh mohou podat pouze týmy, ideálně kombinace žáka/studenta, učitele, profesionálního a amatérského astronoma. Je třeba nejen návrh podat, ale dále uspořádat popularizační aktivitu a zdokumentovat ji a přidat video o pojmenování v rodném jazyce. Situaci dále komplikuje podmínka unikátnosti jména, doposud nepoužitého pro jiné astronomické objekty, např. planety.

Bylo založeno Centre for the Protection of the Dark and Quiet Sky from Satellite Constellation Interference (CPS). Detaily dodává opět S. Ehlerová, neboť se toto téma probíralo i v rámci Výkonného výboru ČAS. ČAS se stane přidruženým členem CPS. S. Ehlerová zmiňuje, že aktivity některých uzlů CPS jsou vyloženě vhodné pro činnost v rámci ČAS (např. zapojení veřejnosti). Sledováním satelitů se u nás profesionálně zabývá Hvězdárna Teplice.

Příští Valné shromáždění se uskuteční v roce 2024 v Jihoafrické republice, to následné v roce 2027 se vrací do Říma, kde se konalo úplně první GA IAU v roce 1922.

V. Astronet. Colin Vincent, reprezentant STFC, se J. Paloušovi dopisem připomenul s žádostí o připomínky k aktualizaci evropské roadmapy astronomie, sestavované Astronetem. V. Karas reaguje, že některé své připomínky již zaslal. J. Palouš v návaznosti žádá i ostatní členy ČNKA o vyjádření k současnému stavu roadmapy, například ve formě krátkých bodů poukazujících na nezařazené nebo nesprávně zařazené přístroje či tématické okruhy výzkumu. S Ehlerová v návaznosti zmiňuje, že např. popis HPC je zaměřen spíše na archivaci a téměř nemluví o velkoškálových numerických simulacích. J. Palouš diskusi uzavírá s žádostí o dodání připomínek do 31. 10. Navrhuje, aby se členové ČNKA podívali alespoň na části svázané s jejich odborností. Příslušné dokumenty ke studiu jsou k dispozici na <https://www.astronet-eu.org/>.

VI. Sympozia IAU. J. Palouš konstatoval, že termín k podání Letters of Intent pro organizaci symposií s podporou IAU již vypršel a že si není vědom žádného podaného návrhu, na němž se zásadním způsobem podílejí pracovníci českých institucí. Vyzval přítomné členy, že pokud by tomu přeci jen bylo, rád by byl o této aktivitě informován. O. Pejcha informoval o proběhlé diskusi o způsobu a formě organizace setkání o dotykových dvojhvězdách, není si však vědom, že by byl návrh nakonec podán IAU. J. Palouš pro úplnost dodává, že na organizaci sympozia IAU přispívá částkou 40 000 EUR na cestovní granty. Dále připomíná, že vzhledem ke konání GA IAU v roce 2027 v Římě by bylo vhodné v této věci zvýšit národní aktivitu, neboť Itálie je geograficky blízko.

VII. S. Ehlerová podala zprávu o proběhlých jednání Rady ESO. I ESO řeší dopady vysoké inflace, situace je obtížná zejména s ohledem na prudce se zvyšující náklady stavby velkých přístrojů. ELT zůstává prioritou, VLT a jeho rozvoj je též stále vysoko v seznamu priorit. Stavba ELT zdárně pokračuje, avšak v průběhu se objevují nečekané technické komplikace, které jsou obratem řešeny. První světlo je plánováno na rok 2027, v tuto chvíli nic nenavzdává zpoždění. ESO podalo České republice, podobně jako všem dalším členským státům, žádost o zvláštní příspěvek na stavbu ELT, tento příspěvek v celkové výši cca 1 milionu EUR zaplatí MŠMT. Letos slaví ESO 60 let od založení, s ohledem na různé nepříznivé okolnosti však nejsou plánovány žádné okázalé oslavy, některé akce snad proběhnou až v příštím roce. To se bude týkat např. ESO dnů, které v ČR proběhnou v roce 2023.

Na stole je stále možnost uzavření celé observatoře La Silla z důvodu úspor. S. Ehlerová však uklidňuje, že současné zakázky budou dobíhat až do roku 2028 a jejich předčasné ukončování není na pořadu dne. S. Ehlerová vyzývá členy ČNKA, aby ji upozornili na případné místní zájmy na ESO přístrojích, které by měla podpořit na dalším zasedání Rady ESO, jež se uskuteční v prosinci. J. Palouš a S. Ehlerová dále informují o ESO stážích pro mladé pracovníky hrazených z prostředků MŠMT. V těchto soutěžích jsou Češi poměrně úspěšní, i na posledním zasedání Rady ESO byl tento program zmíněn jako příklad dobré praxe spolupráce národní agentury s ESO. Letos ve výběrových řízeních uspěla Alžběta Oplištilová (AÚ UK) a Gabriel Szász (MU Brno) na vědecké pozice a Tomáš Fordey (Optická laboratoř Univerzita Palackého Olomouc) v inženýrské pozici. O. Pejcha se dále zeptal na detaily tohoto programu.

VIII. Různé.

- J. Grygar navrhuje spojit se s J. Duškem, opětovně zvoleným do Senátu parlamentu ČR, ve věci pojmenování exoplanet. S. Ehlerová připomíná, že se Senátem počítá v příštím roce v souvislosti s organizací ESO dnů, kdy plánuje v Senátu uspořádat diskusi o současnosti a budoucnosti pozemní astronomie. J. Grygar se ptá, ze by i v tomto bylo možné zapojit J. Duška.
- J. Grygar dále informuje, že během 39. Ebicyklu narazili na soukromou hvězdárnu ve Strážkách u Ústí nad Labem. Tu zde vybudoval amatérský astronom p. Neumann. Hvězdárna je v současnosti vybavena 60cm dalekohledem, v plánu je i 3m radioteleskop. Majitel nabízí zaměstnání astronoma na plný úvazek, s předpokládaným rozdělením prací 1/3 na popularizaci, zbytek na vědeckou činnost. V diskusi dále vystoupil M. Bárta, který se s majitelem též osobně setkal. Členové ČNKA jsou vyzýváni tuto informaci dále šířit.
- V. Karas podal informaci o tom, že v návaznosti na završení jeho desetiletého mandátu ve vedení ASU byl od května t.r. jmenován nový ředitel ústavu, dr. Michal Bursa. Zástupcem ASU v ČNKA zatím zůstává Karas, čímž je zajištěno informování směrem k vedení ústavu; M. Bursa bude na schůzi ČNKA též pravidelně zván.
- V. Karas dále informuje, že člen ČNKA J. Kovář se stal nositelem stříbrné medaile Slezské univerzity za významné organizační aktivity a pedagogickou práci. ČNKA laureátovi ocenění gratuluje.

Vzhledem k absenci dalších témat k diskusi byla schůze v 15.50 ukončena.

Zapsal: M. Švanda

Ověřil: J. Palouš